

**Łukasz Pańczyk**

Szkoła Doktorska Nauk Społecznych Uniwersytetu Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie  
ORCID: 0000-0001-8838-0615

**GRANICE KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI.  
UWAGI NA TLE NOWELIZACJI KODEKSU KARNEGO Z DNIA  
7 LIPCA 2022 R. ORAZ AKTUALNYCH KIERUNKÓW ZMIAN  
W PRAWIE KARNYM**

**Wprowadzenie**

Będąca przedmiotem wielu ożywionych dyskusji w środowisku prawniczym ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw<sup>1</sup> w ramach gruntownej przebudowy polskiej ustawy karnej dokonała istotnej modyfikacji w katalogu kar, jako obowiązująca ustawa represyjna oferowała sędziom orzekającym o rodzaju i rozmiarze karnoprawnej reakcji na popełniony przez sprawcę czyn zabroniony. Mowa tu o usunięciu kary 25 lat pozbawienia wolności (uchylenie art. 32 pkt 4 k.k.). Wspomniana kara była obecna w polskim systemie represyjnym jeszcze pod rządami poprzedniej kodyfikacji, zarówno pozostając przedmiotem zainteresowania wielu wypowiedzi w literaturze, jak i doczekała się ugruntowanego orzecznictwa w zakresie jej stosowania<sup>2</sup>. Usunięcie jej bez odpowiedniego dostosowania „zwykłego”<sup>3</sup> wymiaru kary pozbawienia wolności stworzyłoby oczywiście zauważalną lukę w katalogu kar kryminalnych, gdyż karą surowszą od kary pozbawienia wolności w wymiarze 15 lat pozostawałaby kara dożywotniego pozbawienia wolności. Za wypełnienie braku wytworzonego uchyleciem kary 25 lat pozbawienia wolności polski ustawodawca przyjął jednak niespotykane we współczesnych polskich ustawach karnych poszerzenie swobody orzeczniczej sądów, umożliwiając im wymierzenie kary pozbawienia wolności w zwykłym wymiarze do górnej granicy 30 lat.

<sup>1</sup> Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2022, poz. 2600), dalej: ustawa nowelizująca.

<sup>2</sup> Zob. uwagi w dalszej części opracowania.

<sup>3</sup> Przez pojęcie *zwykły wymiar kary pozbawienia wolności* autor rozumieć będzie karę pozbawienia wolności wymierzaną w granicach określonych w art. 37 k.k.

Na podstawie danych dostępnych na stronie Rządowego Centrum Legislacji można z dużą dozą pewności stwierdzić, że stan prawny wprowadzony ustawą nowelizującą nie doczeka się bogatego dorobku judykatury<sup>4</sup>. Niespełna rok po wejściu w życie zarysowanych wyżej rozwiązań powołana w ostatnim czasie Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego<sup>5</sup> opracowała projekt tzw. ustawy sanacyjnej, której podstawowym założeniem jest wycofanie lub zmiana większości wprowadzonych ustawą nowelizującą zmian w prawie karnym. W zakresie „sanacji” art. 37 k.k. Komisja zaproponowała obniżenie górnej granicy kary pozbawienia wolności z 30 do 25 lat<sup>6</sup>. Jednak projekt ustawy sanacyjnej w wersji wniesionej przez Ministerstwo Sprawiedliwości, mimo uprzednich deklaracji w tym zakresie, o redukcji górnej granicy kary pozbawienia wolności nie wspomina. Tym samym pozostaje przyjąć, że kształt zwykłego wymiaru kary pozbawienia wolności pozostanie (przynajmniej w najbliższym czasie) w nowej, zastrzeżonej ustawą nowelizującą formie.

Wobec powyższego naturalnie rodzić się musi pytanie o zasadność rozwiązania polegającego na podwyższeniu górnej granicy kary pozbawienia wolności z 15 lat do lat 30. Z jednej bowiem strony zwiększona została elastyczność w doborze rozmiaru wymierzanej kary, co skłaniałoby ku stwierdzeniu, że *de lege lata* możliwa jest jej pełniejsza indywidualizacja na gruncie jednostkowego przypadku. Jednak spoglądając na rzecz z innej perspektywy, wraz z poszerzeniem swobody orzeczniczej w zakresie wymiaru kary pozbawienia wolności nie doszło do równoczesnego zwiększenia możliwości weryfikacji, czy aplikowana dolegliwość jest w istocie adekwatna zarówno do danego stanu faktycznego, jak i do konkretnego sprawcy. Dostrzegając powyższe, autor niniejszych rozważań pragnie wskazać na wybrane problemy związane z rozszerzeniem luzu decyzyjnego sędziów orzekających w sprawach karnych poprzez zwiększenie górnej granicy kary pozbawienia wolności z 15 lat do lat 30. Celem opracowania jest przybliżenie i ocena ostatnich zmian w granicach kary pozbawienia wolności dokonana przez pryzmat problemów łączących się z weryfikacją trafności doboru rozmiaru tej kary oraz sygnalizacja aktualnych trendów legislacyjnych związanych z jej dopuszczalnym spektrum. Artykuł ma charakter teoretyczny, z wykorzystaniem przede wszystkim metody formalno-dogmatycznej.

---

<sup>4</sup> Zob. projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, nr UD153, Sejm X kadencji, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12390959> (6.11.2024).

<sup>5</sup> Zob. Powołanie Członków Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, 4.04.2024, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/powolanie-czlonkow-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-karnego> (6.11.2024).

<sup>6</sup> Zob. art. 1 pkt 4 projektu Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego „KKPK – projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw” z dnia 14 czerwca 2024 r., <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/projekty-aktow-prawnych> (2.03.2025).

## Ostatnie zmiany w systemie kar izolacyjnych

Normatywna treść art. 37 k.k. jeszcze do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej pozostawała niezmienna od początku obowiązywania aktualnej kodyfikacji, ustanawiając wymiar kary pozbawienia wolności w przedziale od 1 miesiąca do lat 15. Analogiczną uwagę o niezmienności przepisu odnieść można również do art. 32 k.k. określającego zawartość katalogu kar Kodeksu karnego. Jednak zarówno dolne granice kary pozbawienia wolności, jak i sam katalog kar różniły się istotnie od swoich poprzedników odpowiednio w Kodeksie karnym z 1932 r.<sup>7</sup> oraz Kodeksie karnym z 1969 r.<sup>8</sup>, którym to w celu nakreślenia właściwego tła historycznego należy poświęcić w tym miejscu chwilę uwagi.

Obydwie z wymienionych ustaw karnych znały podział na kary zasadnicze oraz kary dodatkowe<sup>9</sup>. Z uwagi na przedmiot opracowania wskazać należy jedynie na katalogi kar zasadniczych. Kodeks karny z 1932 r. w art. 37 zawierał takie kary, jak kara śmierci, więzienie, areszt oraz grzywna, wyróżniał więc dwa typy kary pozbawienia wolności<sup>10</sup>. Za najbliższą aktualnej karze pozbawienia wolności uznać trzeba karę więzienia, którą wymierzano w przedziale od 6 miesięcy do 15 lat<sup>11</sup>. Karę więzienia od kary aresztu odróżniały przede wszystkim odmienne cele, jakie wymienione sankcje miały realizować. Karę aresztu orzekano w przedziale od tygodnia do lat 5<sup>12</sup> i skutkować miała raczej indywidualnym odstraszeniem sprawcy przestępstwa, aniżeli spełniać cele środka służącego faktycznemu wychowaniu skazanego<sup>13</sup>. Z kolei Kodeks karny z 1969 r., zachowując podział na kary zasadnicze i dodatkowe, wśród tych pierwszych dokonał kolejnego podziału odpowiednio na kary zasadnicze podstawowe oraz kary zasadnicze wyjątkowe<sup>14</sup>. W pierwszej grupie kar zasadniczych znalazła się kara pozbawienia wolności, ograniczenia wolności oraz grzywny. Do drugiej grupy kar zasadniczych ówczesny prawodawca zaliczył karę śmierci oraz karę 25 lat pozbawienia wolności<sup>15</sup>. Kara pozbawienia wolności mogła być wymierzana w przedziale od

---

<sup>7</sup> Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1932, nr 60, poz. 571).

<sup>8</sup> Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1969, nr 13, poz. 94).

<sup>9</sup> Zob. M. Melezini, *System środków reakcji prawnokarnej. Rys historyczny* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 6: *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, red. M. Melezini, Warszawa 2016, s. 32.

<sup>10</sup> *Ibidem*, s. 34.

<sup>11</sup> Zob. art. 39 § 1 k.k. z 1932 r.

<sup>12</sup> Zob. art. 40 § 1 k.k. z 1932 r.

<sup>13</sup> Por. M. Melezini, *System środków...*, s. 34. W literaturze wskazuje się także, iż w praktyce różnice w karze więzienia oraz karze aresztu „uległy w zasadzie zatarciu”. Zob. K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995, s. 364.

<sup>14</sup> M. Melezini, *System środków...*, s. 44.

<sup>15</sup> Zob. art. 30 k.k. z 1969 r.

3 miesięcy do lat 15<sup>16</sup>. Rezygnację z kary aresztu, a tym samym z dolnej granicy kary pozbawienia wolności w postaci tygodnia, uzasadniano w literaturze chęcią „dążenia do ograniczenia stosowania krótkoterminowego pozbawienia wolności”<sup>17</sup>.

Mimo różnic w ujęciu katalogu kar i jego wewnętrznych podziałów granice zwykłej kary pozbawienia wolności w obu poprzednich ustawach karnych przedstawiały się podobnie. Przede wszystkim, niezależnie od określenia dolnego progu, limitem górnym kary pozbawienia wolności niezmiennie pozostawała granica 15 lat. Nie inaczej rzecz przedstawiała się (jeszcze do niedawna) w obowiązującej kodyfikacji. Kodeks karny z 1997 r. w zakresie systemu środków reakcji prawnokarnej dokonał co prawda kilku modyfikacji. Na uwagę zasługuje odejście od przyjmowanego przez dekady podziału na kary „zasadnicze” i „dodatkowe” na rzecz „kar” oraz „środków karnych”. Odwrócona też została kolejność kar wymienionych w katalogu ustawowym, poczynając od dolegliwosti najłagodniejszej, kończąc na najbardziej godzącej w dobra prawne sprawcy przestępstwa. I tak w katalogu kar z art. 32 k.k. jeszcze do niedawna znajdowały się kolejno kara grzywny, kara ograniczenia wolności, kara pozbawienia wolności, kara 25 lat pozbawienia wolności oraz kara dożywotniego pozbawienia wolności. Wymiar interesującej z punktu widzenia opracowania kary pozbawienia wolności określono w art. 37 k.k., ustanawiając pierwotnie ramy tej kary w przedziale od miesiąca do lat 15<sup>18</sup>.

Powyższe ukazuje, że mimo pojawiających się różnic w przyjmowanych systemach kar kryminalnych we wszystkich trzech kodyfikacjach karnych XX w. górny limit wymiaru kary pozbawienia wolności w podstawowym wymiarze wynosił zawsze 15 lat. Stan ten zakończył się 1 października 2023 r. wraz z wejściem w życie ustawy nowelizującej<sup>19</sup>, której postanowienia dokonały sygnalizowanego wyżej przemodelowania w katalogu kar, zmieniając równocześnie górny limit kary pozbawienia wolności<sup>20</sup>. W celu zdekodowania racji stojących za nowelizacją

<sup>16</sup> Zob. art. 32 § 1 k.k. z 1969 r.

<sup>17</sup> I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1980, s. 254. Karę krótkoterminową postrzegać zaczęto jako „niecelową z punktu widzenia wychowania sprawcy” (*ibidem*).

<sup>18</sup> Zob. art. 37 k.k. w brzmieniu sprzed 1 października 2023 r. W zakresie zmiany dolnej granicy kary pozbawienia wolności względem ujęcia z poprzedniej kodyfikacji za M. Melezini należy wskazać, że uzasadnieniem obniżenia progu minimalnego tej kary było uznanie, że „w przypadku, gdy orzeczenie krótkoterminowej kary pozbawienia wolności okaże się niezbędne, to lepiej, by kara trwała miesiąc niż 3 miesiące”. M. Melezini, *System środków...*, s. 59.

<sup>19</sup> Mimo że autor niniejszych rozważań przyjmuje, że ustawa nowelizująca weszła w życie, należy w tym miejscu wskazać na zastrzeżenia zgłaszane w zakresie jej obowiązywania, wyrażone przez M. Małeckiego, którego zdaniem „przepis określający *vacatio legis* lipcowej ustawy, z powodu swych legislacyjnych, wieloaspektowych wad, nie zrodził konsekwencji prawnych pozwalających na uznanie, iż ustawa z 7 lipca 2022 r. zaczęła obowiązywać”. Zob. M. Małecki, *Niezmienniony Kodeks karny. Niekonstytucyjność *vacatio legis* nowelizacji Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. i jej konsekwencje prawne*, Kraków 2023, s. 246.

<sup>20</sup> W tym miejscu należy jednak wskazać, że próby „połączenia” kary pozbawienia wolności z karą 25 lat pozbawienia wolności w jednolitą karę kryminalną były podejmowane na szczeblu

art. 37 k.k. należy sięgnąć do argumentacji przedstawionej w uzasadnieniu ustawy nowelizującej.

Lektura uzasadnienia projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw<sup>21</sup> nie pozostawia wątpliwości, że zwiększenie górnej granicy kary pozbawienia wolności z 15 lat do lat 30 związane było ściśle z równoczesnym usunięciem kary 25 lat pozbawienia wolności. Uchylenie kary 25 lat pozbawienia wolności jako odrębnej rodzajowo kary (dawny art. 32 pkt 4 k.k.) argumentowane było przez projektodawcę w szczególności pozbawieniem sądu „możliwości miarkowania kwantum prawnokarnej dolegliwości” w przypadku oznaczonej punktowo kary<sup>22</sup>, jak również problemami związanymi z realizacją zasady indywidualizacji kary w przypadku przestępstw popełnionych w warunkach współdziałania<sup>23</sup>. Zagadnienia związane z usunięciem kary 25 lat pozbawienia wolności były poruszane przez autora w odrębnym opracowaniu<sup>24</sup>, toteż kwestie powiązane bezpośrednio ze wskazaną sankcją zostaną ograniczone do niezbędnego minimum.

W odniesieniu do zmiany art. 37 k.k. projektodawca wskazał w szczególności na następujące: „Ponadto należy zważyć, że ustawowy dobór sankcji powinien uwzględniać ciężar danego przestępstwa, przy czym im w bardziej ogólny, syntetyczny sposób zostały zakreślone typy przestępstw, tym bardziej sankcja karna musi uwzględniać różny stopień natężenia winy i społecznej szkodliwości, który może zajść w konkretnym przypadku, a zatem musi być zakreślona przez odległe od siebie na skali surowości minimum i maksimum kary. Biorąc pod uwagę fakt, że obowiązujący Kodeks karny posługuje się szeroko opisanymi, zgeneralizowanymi typami przestępstw, pożądane jest rozszerzenie możliwej reakcji prawnokarnej przez znaczne zróżnicowanie między dolną i górną granicą ustawowego zagrożenia karą. Stąd też w celu zapewnienia swobody orzeczniczej sądu i umożliwienia wymierzenia w pełni zindywidualizowanej kary, zgodnej z kodeksowymi zasadami jej wymiaru, w projekcie wydłużono karę terminowego pozbawienia wolności do 30 lat, pozostawiając jako dolną granicę tej kary 1 miesiąc. Należy również zauważyć, że w obecnym stanie prawnym przewidziana jest możliwość wymierzania kary łącznej również w granicach 15–20 lat pozbawienia wolności (art. 86 § 1 k.k.) i rozwiązanie to nie jest krytykowane w literaturze”<sup>25</sup>.

---

prac legislacyjnych. Szerzej na ten temat zob. J. Kluza, *Nowy wymiar kary 30 lat pozbawienia wolności*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 2, s. 71–74.

<sup>21</sup> Uzasadnienie Rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2024, Sejm IX kadencji (dalej: uzasadnienie).

<sup>22</sup> Uzasadnienie, s. 4.

<sup>23</sup> *Ibidem*.

<sup>24</sup> Odnośnie do uchylenia art. 32 pkt 4 k.k. zob. szerzej: Ł. Pańczyk, *Usunięcie kary 25 lat pozbawienia wolności z katalogu kar Kodeksu karnego*, „Acta Iuridica Resoviensia” 2023, nr 3(42), s. 55–68.

<sup>25</sup> Uzasadnienie, s. 5.

Z powyższego wywnioskować można, że jednym z motywów zwiększenia górnej granicy kary pozbawienia wolności była chęć poszerzenia sędziowskiego luzu decyzyjnego przy wymiarze kary. Przytoczony fragment koresponduje także z uwagami wprowadzającymi uzasadnienia w odniesieniu do zwiększania górnej granicy ustawowych zagrożeń w ogólności, gdzie wskazano na „zmierzanie do zwiększenia zakresu uznania sędziowskiego przy wymiarze kary, pozwalając dostosować jej wymiar do stopnia społecznej szkodliwości czynu oraz winy sprawcy”<sup>26</sup>, czego ówczesny stan prawny miał nie zapewniać. Jeżeli dodać do tego generalne uwagi projektodawcy o zbyt niskim stopniu punitywności obecnej ustawy karnej<sup>27</sup>, to trzeba przyjąć, że rozszerzenie górnej granicy kary pozbawienia wolności do lat 30 miało na celu zarówno zwiększenie swobody orzeczniczej sędziów, jak i ogólne zaostrenie represyjności k.k. To z kolei oznaczałoby, że zarówno swoboda sędziowska, jak i represyjność k.k. do czasu wejścia w życie ustawy nowelizującej przedstawiały się zdaniem polskiego prawodawcy na niewystarczającym poziomie. Uwagi te należy zachować w pamięci podczas analizy skutków zarysowanych wyżej zmian z punktu widzenia racjonalizacji wymierzanej przez sądy kary, co opisane zostało w kolejnej części.

Na marginesie rozważań za co najmniej zaskakujące należy uznać powołanie w uzasadnieniu ówczesnego przedziału wymiaru kary łącznej jako swoistego usprawiedliwienia dla zwiększenia przedziału podstawowego wymiaru kary pozbawienia wolności, o którym mowa w art. 37 k.k. Projektodawca, rozszerzając górną granicę pozbawienia wolności w zwykłym wymiarze do lat 30, wskazuje równocześnie, że niekontrowersyjne pozostawało wymierzanie kary łącznej w wysokości do lat 20 lat. Jasne jest przecież, że warunkiem orzeczenia kary łącznej jest przede wszystkim zaistnienie realnego (rzeczywistego) zbiegu przestępstw, tj. popełnienie przez sprawcę przestępstw w liczbie co najmniej dwóch<sup>28</sup>. Odróżnienie wskazanej sytuacji od popełnienia przez sprawcę jednego przestępstwa nie wymaga szerszego komentarza. Uznając porównanie projektodawcy za trafne, nowelizację art. 37 k.k. można by z powodzeniem uzasadnić także brakiem kontrowersyjności przedziałów kary dopuszczalnej do wymierzenia w przypadku wystąpienia recydywy.

## Zwiększenie luzu decyzyjnego zwiększeniem ryzyka

Dyskusja wokół luki pomiędzy górną granicą kary pozbawienia wolności (do niedawna 15 lat) a punktową karą pozbawienia wolności była od lat przedmiotem intensywnej debaty w piśmiennictwie karnistycznym, co nie zostanie bliżej

---

<sup>26</sup> *Ibidem*, s. 1.

<sup>27</sup> Por. w szczególności uzasadnienie, s. 3 *in fine*.

<sup>28</sup> Zob. art. 85 § 1 k.k. oraz P. Kozłowska-Kalisz [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024, komentarz do art. 85, teza 3.

przedstawione w niniejszym opracowaniu<sup>29</sup>. Dla jasności należy jednak zarysować dwa istotne dla zagadnienia aspekty, które znalazły wyraz w przedstawionych wyżej motywach ustawy nowelizującej. Z jednej strony w przypadku uznania, że kara 15 lat pozbawienia wolności w danym stanie faktycznym była zbyt łagodna, intensywniejszą dolegliwością była dopiero kara punktowa 25 lat pozbawienia wolności, która z kolei mogła w tym samym stanie faktycznym zostać uznana za zbyt surową. W tym sensie można było twierdzić, że sąd w miarkowaniu kary pozbawienia wolności dostatecznej swobody nie posiadał, a ta została mu *de lege lata* zapewniona. Z drugiej strony konsekwencją zwiększenia rozpiętości kary pozbawienia wolności w zwykłym wymiarze może być również wzrost ogólnej represyjności orzekanych kar. Tu z kolei uzasadnionych zarzutów dostarczają przede wszystkim uwagi krytyczne o samej naturze kary pozbawienia wolności<sup>30</sup>, w szczególności jej demoralizującym charakterze oraz kierunkach karania wyznaczanych przez Unię Europejską<sup>31</sup>.

Próbując odnaleźć swoisty kompromis pomiędzy poszerzeniem luzu decyzyjnego sądu w zakresie kształtowania rozmiaru kary pozbawienia wolności a mankamentami związanymi z jej istotą można by powiedzieć, że racjonalnego zwiększenia swobody orzeczniczej sądu nie sposób uznać za negatywne, skoro ewentualne zintensyfikowanie represyjności orzekanych kar okaże się uzasadnione potrzebami konkretnych przypadków. Słowem, zaostrenie surowości nie będzie stanowić wady, gdy była ona w danym stanie faktycznym niezbędna. Wobec tego za wązłowe należy uznać pytanie o to, czym właściwie powinno być racjonalne zwiększenie swobody orzeczniczej sądów karnych. Jak zakreślono wyżej, umotywowania zabiegu legislacyjnego w postaci zwiększenia górnej granicy kary pozbawienia wolności z 15 lat do lat 30 upatrywać należy w zbyt wąskiej w ocenie polskiego prawodawcy swobodzie sędziowskiego uznania oraz w zbyt niskim stopniu represyjności całej ustawy karnej. Aby podjąć próbę oceny powyższego stanowiska, wyjść wypada od przypomnienia treści zasady dyskrecjonalności sędziowskiej i jej znaczenia dla właściwej aplikacji prawnokarnej reakcji dla sprawy.

Zasada swobodnego uznania sądu uregulowana została w przepisie podstawowym dla określenia sposobu, w jaki państwo powinno reagować na popełnione przez sprawcę przestępstwo – art. 53 k.k. Wymierzanie przez sąd kary według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, stanowi przede wszystkim

---

<sup>29</sup> Na ten temat zob. G.B. Szczygieł, *Kara pozbawienia wolności [w:] System Prawa Karnego*, t. 6: *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, red. M. Melezini, Warszawa 2016, s. 282–284.

<sup>30</sup> O problemach kary pozbawienia wolności zob. np. A. Marek, V. Konarska-Wrzosek, *Prawo karne*, Warszawa 2019, s. 266. Powołani autorzy wskazują tam w szczególności na negatywne właściwości izolacji penitencjarnej, takie jak zerwanie więzi społecznych czy problemy z późniejszą readaptacją skazanego po odbyciu kary. Przytoczone okoliczności utrudniają resocjalizację skazanego, która stanowi podstawę celowego wykonywania kary pozbawienia wolności (*ibidem*).

<sup>31</sup> Na ten temat zob. M. Olesiuk-Okomska, *Kary i środki nieizolacyjne w perspektywie międzynarodowej*, „Probacja” 2024, nr 3, s. 146–148.

bezpośrednią korespondencję z normami wyrażonymi w polskiej ustawie zasadniczej<sup>32</sup>. O ile typizacja konkretnych zachowań jako czynów zabronionych spoczywa w gestii ustawodawcy, o tyle na poziomie indywidualnego przypadku to właśnie sąd orzekający w sprawie ma faktyczną możliwość dokonania adekwatnej oceny określonego abstrakcyjnie jako karalne zachowania. Aby po dokonaniu takiej oceny możliwe było skonstruowanie odpowiedniej dolegliwości, niezbędne jest pozostawienie władzy sądowniczej dostatecznej swobody w dookreśleniu reakcji prawnokarnej. Nie można zaprzeczyć, że to ostatnie przejawia się w szczególności w ustanowieniu odpowiednio szerokich przedziałów ustawowego zagrożenia karą.

Przypomnienia wymaga również relacja „swobody” i „dowolności” podczas orzekania o karze. Wymiar kary za przestępstwo musi każdorazowo mieścić się w racjonalnych ramach, które na poziomie stanowienia prawa wyznaczone są przede wszystkim przez wskazanie przy poszczególnych typach czynów zabronionych ustawowego zagrożenia. W tym sensie opisana w art. 53 § 1 k.k. dyskrecjonalność sędziowska ma charakter względny, gdyż jak stanowi sam przepis, karę wymierza się w granicach przewidzianych w ustawie. Swoboda sędziego w doborze adekwatnego środka reakcji musi także uwzględniać zasady prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, co znalazło swój wyraz w zasadzie swobodnej oceny dowodów (art. 7 k.p.k.)<sup>33</sup>. Nakładane na „swobodę” orzecznictwa sądów limitacje są konieczne do niwelowania sytuacji, w których wymierzona kara pozbawiona byłaby racjonalnego, merytorycznego uzasadnienia, a więc takich, w których sąd o represji orzekłaby w sposób „dowolny”.

W związku z powyższym można by zadać pytanie, czy zatem dokonane ustawą nowelizującą zwiększenie granic kary pozbawienia wolności nie doprowadziło w istocie do zwiększenia opisanej przed chwilą swobody sądu. Mogłoby się wydawać, że im szerzej zakreślone zostałyby ramy dopuszczalnej do orzeczenia kary pozbawienia wolności, tym większa pozostawałaby możliwość zastosowania przez sąd adekwatnej, dopasowanej do konkretnego sprawcy reakcji. Tak zakreślony kierunek zmian, choć atrakcyjny w teorii, obecnie nie wytrzymuje jednak konfrontacji z praktyką. W tym kontekście uwagę zwrócić należy na aktualne możliwości w zakresie obiektywnego uzasadnienia wymierzenia danej kary na gruncie indywidualnego przypadku, w szczególności konkretnej wysokości kary pozbawienia wolności.

Chcąc posłużyć się przykładem, zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 277a § 1 k.k. kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 270a § 1 albo art. 271a § 1<sup>34</sup> wobec faktury lub faktur zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż dziesięciokrotność kwoty określającej

<sup>32</sup> Zob. art. 175 Konstytucji RP oraz W. Wróbel [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, cz. II: *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX, Warszawa 2016, komentarz do art. 53, teza 1.

<sup>33</sup> Zob. M. Melezini, *Zasady sądowego wymiaru kary* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 5: *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2017, s. 174.

<sup>34</sup> Mowa o przepisach dotyczących fałszerstwa faktur.



mienie wielkiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25. Wobec tak określonego ustawowego zagrożenia w potencjalnych wyrokach skazujących za wypełnienie znamion typu z art. 277a § 1 k.k. mogą znaleźć się takie kary, jak kara 5 lat pozbawienia wolności, ale również kara 6 lat, 8 lat, 11 lat, 19 lat i 6 miesięcy i do wskazanych podobne. W obliczu możliwości orzeczenia tak różnych od siebie wymiarów kary za to samo przestępstwo naturalnie rodzić się musi pytanie o możliwość weryfikacji trafności w doborze konkretnej liczby miesięcy (lat) pozbawienia wolności do danego przypadku. Takiej możliwości niestety, mimo wielu ustawowych dyrektyw, polski (i nie tylko) wymiar sprawiedliwości co do zasady nie posiada.

Obowiązujący k.k., tak jak jego normatywni poprzednicy, zawiera wśród swych przepisów odpowiednie reguły ograniczające i ukierunkowujące sędziowskie uznanie podczas wymiaru kary, co ma ten ostatni uczynić bardziej zobiektywizowanym, a tym samym bardziej sprawiedliwym. Bazowym przepisem w tym zakresie jest wspomniany art. 53 k.k., określający zasady i dyrektywy sądowego wymiaru kary<sup>35</sup>. Jak celnie ujmuje to V. Konarska-Wrzošek, to właśnie dyrektywy wymiaru kar i środków karnych ukierunkowują sąd „w ramach przyznanej mu uznaniowości i swobody decyzji – w kwestii wyboru rodzaju kar i środków karnych oraz ich wysokości na gruncie indywidualnego przypadku”, gwarantując tym samym realizację celów stawianych karze i środkiem karnym<sup>36</sup>.

Sąd *de lege lata* posiada także właściwe instrumenty procesowe, które umożliwiają zapoznanie się z faktami istotnymi dla poprawnego stosowania dyrektyw wymiaru kary, w szczególności dyrektywy prewencji indywidualnej. Do takich instrumentów należy art. 214 k.p.k.<sup>37</sup> dotyczący się tzw. wywiadu środowiskowego. W doktrynie wskazuje się, że poznanie danych, których dostarczeniu służy wywiad przeprowadzany zgodnie z art. 214 k.p.k., ma podstawowe znaczenie dla realizacji celów indywidualnoprewencyjnych kary<sup>38</sup>. Pozyskane zgodnie ze wskazaną instytucją informacje mogą posłużyć sądowi za podstawę wydania racjonalnego w zakresie wymiaru kary orzeczenia, minimalizując ryzyko arbitralnego, niepopartego dostatecznym rozeznaniem rozstrzygnięcia.

W rzeczywistości jednak starania sądów karnych mogą jedynie dążyć do wymierzenia kary adekwatnej do ustalonego stanu faktycznego i odpowiedniej dla konkretnego sprawcy. W odniesieniu do samej tylko dyrektywy prewencji

---

<sup>35</sup> Zagadnienia związane z art. 53 k.k. wykraczają poza ramy opracowania. W tym zakresie zob. przede wszystkim uwagi T. Kaczmarek, *Ogólne dyrektywy sądowego wymiaru kary jako problem kodyfikacyjny* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 5: *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2017, s. 196–273.

<sup>36</sup> V. Konarska-Wrzošek, *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 2002, s. 73.

<sup>37</sup> Zob. art. 214 k.p.k. (Dz.U. 2024, poz. 37).

<sup>38</sup> D. Gruszecka [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2023, Legalis, komentarz do art. 214, nb. 1.

indywidualnej, a więc nakierowania oddziaływania kary na osobę sprawcy, występują niezwykle trudności w ustaleniu odpowiedniej reakcji karnej w oparciu o cele tej reguły. W doktrynie słusznie zauważa się, że prognoza socjalna oraz wybór odpowiedniej kary to zadania o wiele trudniejsze od chociażby orzekania co do winy czy kwalifikacji prawnej zachowania sprawcy<sup>39</sup>. Rozstrzygnięcia w tym zakresie wymagają bowiem od sądu wiedzy specjalistycznej, m.in. z zakresu psychologii, psychiatrii czy nauki o więziennictwie<sup>40</sup>. Nie trzeba wyjaśniać, że nawet najlepiej przygotowani do zawodu sędziowie z istoty rzeczy nie są biegli w wymienionych dziedzinach. Predykcje sądów w tym przedmiocie, już tylko przez wzgląd na brak odpowiedniego warsztatu z dziedzin nauk pozaprawnych, nie mogą być postrzegane jako w pełni trafne.

Reakcją ściśle dopasowaną do potrzeb danego stanu faktycznego byłaby zdaniem autora taka sankcja, której zastosowanie w niemal pełnym zakresie zrealizowałoby założone uprzednio cele kary. Takie postrzeganie adekwatnej reakcji karnej jest jednak w dużym stopniu zapatrywaniem utopijnym, przynajmniej w momencie pisania niniejszego tekstu. Nie oznacza to jednak, że orzekanym obecnie karom należy odmówić przymiotu uzasadnionych. Konsekwencją braku obiektywnych mierników jest konieczna z praktycznego punktu widzenia akceptacja tej wyjściowej niedoskonałości wyroków skazujących w zakresie adekwatności doboru środka reakcji. W rezultacie przyjęcia takiego stanu rzeczy sędziów karnych obdarza się zaufaniem, że będą oni kierować się swoją najlepszą wiedzą, rozsądkiem i doświadczeniem, by wydawane przez nich wyroki mogły pretendować do miana sprawiedliwych. Nie zmienia to jednak faktu, że ustalenie właściwej reakcji karnej choćby z punktu widzenia samej prewencji szczególnej wymagałoby uprzedniej wnikliwej opinii specjalisty, przykładowo psychologa. Opisane mankamenty brać musi pod uwagę również ustawodawca, stanowiąc zarówno o regułach limitujących sądowy wymiar kary, jak i o rozpiętości ustawowych zagrożenia przewidzianych w k.k.

Podniesione uwagi aktualne pozostawały także przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, kiedy to art. 37 k.k. górną granicę kary pozbawienia wolności określał jako 15 lat. Obecnie karę pozbawienia wolności wymierzyć można w przedziale od 1 miesiąca do lat 30. Problem z możliwością racjonalizacji wysokości wymierzanej kary pozbawienia wolności nie tylko nie zmniejszył się po zmianach wprowadzonych ustawą nowelizującą, lecz przeciwnie – jeszcze bardziej się nasilił. W obowiązującym stanie prawnym sąd władny jest wymierzyć karę pozbawienia wolności w jeszcze szerszym spektrum, w dalszym ciągu nie posiadając dostatecznych mierników obiektywizujących. Jeżeli w zakresie wymiaru kary pozbawienia wolności ustawodawca zwiększył kompetencje sądu, to zabieg ten powinien zostać dokonany z równoczesnym zwiększeniem możliwości weryfikacji, czy zastosowana

---

<sup>39</sup> T. Kaczmarek, *Ogólne dyrektywy...*, s. 241.

<sup>40</sup> *Ibidem*.

kara będzie odpowiadać rzeczywistym potrzebom stanu faktycznego. Interesujące w tym zakresie byłyby badania, czy oraz jak często wspomniany art. 214 k.p.k. jest wykorzystywany w procesie karnym w celu przygotowania gruntu pod wymierzenie właściwej represji. Diagnoza, iż w sądach karnych znaczącą uwagę poświęca się doborowi odpowiedniej reakcji karnej poprzez prawidłowe stosowanie zasad i dyrektyw wymiaru kary, dostarczyłaby istotnych argumentów za ewentualnym poszerzeniem rozpiętości kary pozbawienia wolności. Wyników takich ani innych podobnych badań nie zamieszczono jednak w uzasadnieniu. Na przykład w aktualnym piśmiennictwie wskazuje się, że to właśnie brak dostatecznego rozeznania o oskarżonym przyczynia się do zwiększenia liczby orzekanych kar zastępczych pozbawienia wolności<sup>41</sup>.

Poza powyższym podkreślenia wymaga jeszcze jedna, istotna kwestia. Uchylona ustawą nowelizującą kara 25 lat pozbawienia wolności posiadała w okresie jej obowiązywania status kary wyjątkowej<sup>42</sup>. Mimo iż k.k. formalnie nie przewidywał szczególnych dyrektyw związanych z orzekaniem kary 25 lat pozbawienia wolności<sup>43</sup>, z uwagi na stopień jej dolegliwości literatura<sup>44</sup> i orzecznictwo<sup>45</sup> wypracowały stosowne przesłanki pozwalające rozstrzygnąć, czy kara ta winna znaleźć zastosowanie w danym stanie faktycznym. Wraz z „wchłonięciem” kary 25 lat pozbawienia wolności przez zwykłą karę pozbawienia wolności rodzi się pytanie, czy wypracowane przez doktrynę warunki jej orzekania znajdują zastosowanie w obecnym stanie prawnym, a jeżeli tak, to od jakiej granicy należałoby postrzegać karę pozbawienia wolności jako wyjątkowo surową. Postanowienia ustawy nowelizującej nie dostarczyły odpowiedzi na powyższą wątpliwość. Z interesującą propozycją w tym zakresie występuje J. Majewski, wskazując, że „aczkolwiek kary 25 lat pozbawienia wolności jako odrębnego rodzaju kary już nie ma, wypracowane w praktyce wskazówki dotyczące jej orzekania (...) należy *de lege lata* mieć na

---

<sup>41</sup> Interesujące uwagi w tym zakresie prezentuje M. Melezini, *Tendencje w orzekaniu kar w 25-lecie obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 r.* [w:] *Polskie prawo karne po 25 latach obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 roku*, red. J. Lachowski, Warszawa 2024, s. 132, powołując się na badania A. Janus-Dębskiej, *Uwarunkowania efektywnego wykonania kary ograniczenia wolności*, „Probacja” 2014, nr 3. Ze wspomnianych badań wynika, że jednym z podstawowych powodów uchylenia się skazanych od wykonywania kary ograniczenia wolności było uprzednie jej orzeczenie bez dostatecznej wiedzy o oskarżonym, o czym traktuje dyrektywa z art. 58 § 2a k.k. Poza zakresem rozważań autor pozostawi tu systemowy problem przewlekłości postępowań sądowych, które w przypadku zwiększonego badania okoliczności istotnych dla wymiaru kary nie uległyby w istocie rzeczy skróceniu.

<sup>42</sup> Zob. Ł. Pańczyk, *Usunięcie kary...*, s. 59.

<sup>43</sup> Por. J. Majewski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, LEX, Warszawa 2024, komentarz do art. 32, teza 68.

<sup>44</sup> Zob. L. Wilk, *Kara 25 lat pozbawienia wolności* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 5: *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2017, s. 310–328 i powołane tam pozycje bibliograficzne.

<sup>45</sup> Zob. np. wyrok SA w Warszawie z dnia 18 grudnia 2015 r., sygn. II AKa 396/15; wyrok SA w Katowicach z dnia 13 października 2022 r., sygn. II AKa 197/22; wyrok SA w Szczecinie z dnia 19 stycznia 2023 r., sygn. II AKa 309/22.

względnie przy orzekaniu najsurowszych kar tzw. terminowego pozbawienia wolności (pasma od ok. 20 do 30 lat)<sup>46</sup>. Opisany w tym miejscu problem został dostrzeżony również przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego, o czym będzie mowa w dalszej części opracowania.

Uzupełniając wywód o problemach uadekwatniania kary do potrzeb danego przypadku, interesującą próbę ich zniwelowania podjęto w ostatnich latach za oceanem. W Stanach Zjednoczonych jednym z narzędzi mających za zadanie wspomóc sędziów karnych podczas konstruowania właściwej reakcji na popełnione przestępstwo jest system o nazwie *Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions* (COMPAS)<sup>47</sup>. Pierwotnym przeznaczeniem wskazanego algorytmu była pomoc komisjom ds. zwolnień warunkowych w ocenie ryzyka recydywy skazanego<sup>48</sup>. Obecnie bywa on wykorzystywany także podczas wydawania wyroków, analizując prawdopodobieństwo popełnienia przez sprawcę kolejnych przestępstw<sup>49</sup>. Opisanie sposobu działania algorytmów jako narzędzi wspomagających sędziów podczas ustalania rodzaju i rozmiaru kary wymagałoby oczywiście odrębnego opracowania. W kontekście poruszanych w niniejszym artykule zagadnień wskazać jedynie należy, że spodziewana bezstronność i „nieomyślność” algorytmów jako instrumentów uadekwatniających jest przedmiotem krytyki w literaturze, a wśród zarzutów pojawiają się tezy o dyskryminacyjnych skutkach stosowania programów prognostycznych w sprawach karnych<sup>50</sup>. Powyższe wzmacnia zdaniem autora przyjęte stanowisko, iż do zwiększania rozpiętości możliwej do zadania sprawcy represji, w obliczu braku odpowiednich narzędzi uadekwatniających, należy podchodzić z właściwym dystansem.

## Prace Komisji Kodyfikacyjnej

Zmiany w art. 37 k.k. spotkały się również (choć nie wyłącznie) z istotnymi zastrzeżeniami w piśmiennictwie karnistycznym. Powracając do drugiego z wymienionych wyżej aspektów zwiększenia rozpiętości granic kary pozbawienia wolności,

---

<sup>46</sup> J. Majewski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, LEX, Warszawa 2024, komentarz do art. 32, teza 68.

<sup>47</sup> Zob. State of Wisconsin Department of Corrections, <https://doc.wi.gov/Pages/AboutDOC/COMPAS.aspx> (7.11.2024).

<sup>48</sup> E. Israni, *Algorithmic Due Process: Mistaken Accountability and Attribution in State v. Loomis*, „Harvard Journal of Law & Technology (JOLT Digest)”, 31.08.2017, <https://jolt.law.harvard.edu/digest/algorithmic-due-process-mistaken-accountability-and-attribution-in-state-v-loomis-1> (7.11.2024).

<sup>49</sup> Zob. np. *State v. Loomis. Wisconsin Supreme Court Requires Warning Before Use of Algorithmic Risk Assessments in Sentencing*, „Harvard Law Review” 2017, vol. 130, issue 5, <https://harvardlawreview.org/print/vol-130/state-v-loomis/> (7.11.2024).

<sup>50</sup> Na ten temat zob. szerzej np. B. Green, *The False Promise of Risk Assessments: Epistemic Reform and the Limits of Fairness*, <https://scholar.harvard.edu/files/bgreen/files/20-fat-risk.pdf> (7.11.2024); E. Israni, *Algorithmic Due Process...*

w doktrynie podniesiono zarzuty nawiązujące do ogólnego zaostrzenia represyjności k.k.<sup>51</sup> Na wzrost faktycznej surowości ustawy karnej zwraca uwagę m.in. V. Konarska-Wrzosek, wskazując, że „wydłużenie zwykłej kary pozbawienia wolności do lat 30 skutkuje tym, że wyjątkowe będzie tylko dożywotnie pozbawienie wolności”, co prowadzić będzie do częstszego skazywania na długoletnie pozbawienie wolności<sup>52</sup>. Zgłaszane uwagi krytyczne wobec nie tylko tej, ale wielu innych zmian dokonanych ustawą nowelizującą, legły u podstaw rozpoczęcia prac nowo powołanej Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego (dalej: KKPK), której pierwszym zadaniem stało się opracowanie projektu kolejnej nowelizacji k.k., mającej za główny cel usunięcie lub dopracowanie modyfikacji dokonanych ustawą z dnia 7 lipca 2022 r.

W odniesieniu do granic wymiaru kary pozbawienia wolności jeszcze przed publikacją oficjalnej wersji projektu ustawy określonej w przestrzeni publicznej mianem „sanacyjnej” przewodniczący KKPK W. Wróbel wskazywał, że wśród planowanych zmian znalazło się przywrócenie „racjonalnych granic kary pozbawienia wolności”<sup>53</sup>. Powołany autor zaznaczył, że przewidziane w nowym projekcie sankcje poddane zostaną zrationalizowaniu, a jako maksymalną karę przyjmie się 25 lat pozbawienia wolności, z kolei 30 lat jako karę nadzwyczajnie obostrzoną<sup>54</sup>.

28 października 2024 r. na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji opublikowana została treść projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw wraz z uzasadnieniem<sup>55</sup>. Choć projekt oparty został na pracach KKPK, jego treść odbiega jednak od kształtu zaproponowanego przez jej członków. Nowy projekt ustawy zmieniającej k.k. nie obejmuje w szczególności deklarowanej uprzednio redukcji

---

<sup>51</sup> Mimo deklaracji projektodawcy w uzasadnieniu, zgodnie z którą „projektowana zmiana nie spowoduje automatycznego wzrostu poziomu represyjności w zakresie systemu kar” (uzasadnienie, s. 5).

<sup>52</sup> V. Konarska-Wrzosek [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, LEX, Warszawa 2023, komentarz do art. 37, teza 1. Podobnie: A. Grześkowiak [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2024, Legalis, komentarz do art. 37, nb. 1: „Nowe przepisy dotyczące kary pozbawienia wolności, wprowadzone przez ZmKK z 7.7.2022 r., jednak radykalnie odmieniły kodeksową politykę karną, idąc w kierunku zwiększenia represyjności prawa karnego, co ma szczególnie wyraz właśnie na tle nowych rozwiązań dotyczących tej kary”.

<sup>53</sup> P. Rojek-Socha, *Prof. Wróbel: Komisyjny projekt pilnych zmian w prawie karnym na dniach u ministra*, 23.05.2024, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/zmiany-w-kodeksie-karnym-wykroczen-wykonawcym-postepowania-karnego-prof-wlodzimierz-wrobel,527076.html> (7.11.2024).

<sup>54</sup> *Ibidem*. Zgodnie z zapowiedzią w projekcie przedłożonym przez KKPK obniżono górną granicę kary pozbawienia wolności z 30 do 25 lat. Zob. art. 1 pkt 4 projektu Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego „KKPK – projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw” z dnia 14 czerwca 2024 r., <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/projekty-aktow-prawnych> (2.03.2025).

<sup>55</sup> Zob. projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, nr UD153, Sejm X kadencji.

wymiaru kary pozbawienia wolności przewidzianego w art. 37 k.k., pozostawiając tym samym górną granicę kary pozbawienia wolności w punkcie 30 lat. Już tylko z powodów przedstawionych wyżej w tym opracowaniu jest to zdaniem autora posunięcie chybiające. Podkreślenia również wymaga fakt, że sama propozycja KKPK w zakresie zmiany art. 37 k.k. nie tyle obejmowała powrót do jego brzmienia sprzed 1 października 2023 r., co redukcję górnej granicy kary pozbawienia wolności do lat 25<sup>56</sup>. Chodziło więc nie tyle o wycofanie się z owego legislacyjnego *novum*, co uczynienie go, jak się wydaje, bardziej racjonalnym i mniej represyjnym<sup>57</sup>. Biorąc pod uwagę sygnalizowane wyżej wątpliwości autora w zakresie możliwości weryfikacji trafności doboru konkretnego wymiaru kary pozbawienia wolności w momencie orzekania, redukcja górnej granicy tej kary o 5 lat byłaby w istocie częściowym rozstrzygnięciem tychże wątpliwości na korzyść obywatela.

W kontekście poruszanej w niniejszym opracowaniu problematyki na aprobatę zasługuje natomiast zawarta w wyżej wskazanym projekcie propozycja nowelizacji art. 58 k.k. w zakresie uzupełnienia go o § 1b: „Jeżeli przestępstwo nie jest zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności, sąd może orzec karę pozbawienia wolności w wymiarze przekraczającym 15 lat tylko wtedy, gdy zachodzą wyjątkowe okoliczności”<sup>58</sup>. Uzasadniając powyższe, projektodawca wskazuje następujące: „Możliwość wymierzenia kary terminowej powyżej 15 lat jest zatem zjawiskiem stosunkowo nowym, które wymaga szczególnego uregulowania, a przede wszystkim wyczulenia, zarówno osoby stosujące prawo, jak i społeczeństwo, na wyjątkowość tak surowej kary pozbawienia wolności, która de facto pełnić może jedynie funkcje odpłaty i izolacji. (...) Projektodawca nie zdecydował się wskazać konkretnych okoliczności, których zaistnienie może uzasadniać wymierzenie, czy to kary pozbawienia wolności powyżej 15 lat, czy to kary dożywotniego pozbawienia wolności. Sędzia może sięgnąć do wypracowanych już przez orzecznictwo kryteriów wymiaru czy to kary 25 lat pozbawienia wolności, czy kary dożywotniego pozbawienia wolności”<sup>59</sup>.

---

<sup>56</sup> To ostatnie, zakładając wyjściowo, że rezygnacja z wyróżniania kary 25 lat pozbawienia wolności jako odrębnej była słuszna, wydawało się bliższe racjonalności. Zob. Ł. Pańczyk, *Usuwanie kary...*, s. 62–63.

<sup>57</sup> Rezygnację z uwzględnienia propozycji zmiany art. 37 k.k. w najnowszym projekcie nowelizacji Kodeksu karnego poddaje krytyce m.in. P. Kładoczny, wskazując, że „zostawienie górnej granicy sankcji na poziomie 30 lat spowoduje wzrost wymierzanych kar”, co zdaniem powołanego autora nie ma uzasadnienia, gdy przestępczość spada. P. Szymaniak, *Kodeks karny nadal z piętnem Ziobry*, 29.10.2024, <https://www.rp.pl/prawo-karne/art41365361-kodeks-karny-nadal-z-pietnem-ziobry> (7.11.2024).

<sup>58</sup> Zob. art. 1 pkt 9 lit b projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, nr UD153, Sejm X kadencji.

<sup>59</sup> Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, nr UD153, Sejm X kadencji, s. 13.

Powyższe rozwiązanie, korespondujące w swej istocie z przytoczonymi wyżej uwagami J. Majewskiego, z pewnością dąży do zniwelowania zbyt dużej swobody w orzekaniu kar najsurowszych. Powracając do przedstawionych w opracowaniu uwag w przedmiocie faktycznej możliwości weryfikacji trafności dobranego rozmiaru kary pozbawienia wolności w chwili orzekania, obwarowanie wymierzenia kary pozbawienia wolności w wysokości przekraczającej 15 lat w części typów czynów zabronionych wymogiem spełnienia dodatkowych warunków jest posunięciem pożądanym. Słusznym zabiegiem wydaje się także rezygnacja z wyszczególnienia konkretnych okoliczności uzasadniających wymierzanie kary powyżej 15 lat, gdyż ich wyliczenie pozostawałoby w ocenie autora narażone na zarzuty zbliżone treściowo do wątpliwości zgłaszanych wokół wprowadzonych ustawą nowelizującą katalogów okoliczności obciążających i łagodzących<sup>60</sup>.

Zarysowany wyżej kierunek zmian legislacyjnych w granicach kary pozbawienia wolności uznać należy za satysfakcjonujący jedynie częściowo. Górny próg 30 lat dla zwykłego wymiaru kary pozbawienia wolności jest w ocenie autora zbyt wysoki. Nawet w obliczu przychylenia się do stanowisk krytycznych wobec poprzednio obowiązującej kary 25 lat pozbawienia wolności autor nie dostrzega potrzeby zwiększenia (i utrzymania) rozpiętości zwykłej kary pozbawienia wolności ponad dolegliwość nieobowiązującej już kary punktowej z uchylonego art. 32 pkt 4 k.k.<sup>61</sup> Jednak proponowana zmiana art. 58 k.k., jeżeli zostałaby przyjęta w prezentowanym kształcie, dokona normatywnego podkreślenia wyjątkowości kar długoterminowych, co przyczynić się może do minimalizacji faktycznego zaostrzenia represyjności k.k. w praktyce stosowania prawa. Pozostaje oczekiwać, że składy orzekające, chcąc wymierzyć karę powyżej 15 lat pozbawienia wolności, będą z należytą starannością wykazywać, że w danym stanie faktycznym było to rzeczywiście konieczne.

## Podsumowanie

Zwiększenie górnej granicy kary pozbawienia wolności z 15 lat do lat 30 autor opracowania ocenia negatywnie. 1 października 2023 r. polski system represyjny przestał formalnie odróżniać krótkoterminowe kary pozbawienia wolności od kar długoterminowych. Nowelizacja art. 37 k.k. poskutkowała znaczącym zwiększeniem sfery sędziowskiego uznania w zakresie orzekania o karze pozbawienia wolności.

---

<sup>60</sup> Na ten temat zob. m.in. P. Kardas, J. Giezek, *Nowe ujęcie zasad i dyrektyw sądowego wymiaru kary. Kilka uwag na tle uchwalonych zmian normatywnych*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 7–8 w zakresie uwag dotyczących art. 53 § 2a–2b k.k.

<sup>61</sup> Szerzej na ten temat zob. J. Lachowski, *Zmiany w zakresie kary 25 lat pozbawienia wolności na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r. oraz próba ich oceny*, „Studia Iuridica” 2022, nr 93, s. 184 i n.

Wraz ze zwiększeniem wspomnianego luzu decyzyjnego nie doszło jednak do równoczesnego ulepszenia lub wprowadzenia nowych mierników obiektywizujących i uadekwatniających konstruowaną przez sądy rozpiętość omawianej kary. Można więc uznać, że chęć zwiększenia swobody poskutkowała w istocie zwiększeniem ryzyka wystąpienia dowolności, która podczas wymiaru kary kryminalnej miejsca mieć nie może. Choć kara pozbawienia wolności w wymiarze do lat 30 nie jest w Europie zjawiskiem wyjątkowym<sup>62</sup>, fakt ten nie może z góry przesądzać o trafności takiego podejścia.

Czy wobec powyższych uwag należałoby zrezygnować ze zwiększania swobody sędziów w zakresie orzekania o karze? Na to pytanie, jeżeli ma się na względzie pragnienie rozwoju i ciągłego usprawniania wymiaru sprawiedliwości, trzeba odpowiedzieć negatywnie. Rzecz bowiem nie w tym, żeby swobody sądów w ogóle nie powiększać, a jedynie by czynić to w sposób racjonalny. Racjonalne zwiększanie dyskrecjonalności sędziów karnych, które potencjalnie może skutkować zaostrzeniem represyjności orzeczniczej, autor w kontekście przedmiotu opracowania postrzega przede wszystkim jako uwzględnienie następującej zależności: w przypadku chęci poszerzenia spektrum możliwej do zadania sprawcy przestępstwa represji należy upewnić się, czy następczo aplikowana kara będzie się poddawać takiej samej lub zwiększonej weryfikowalności z punktu widzenia jej słuszności, jak miało to miejsce dotychczas.

Powyższy warunek powinien mieć na względzie ustawodawca, modyfikując sferę sędziowskiego uznania w zakresie orzekania o karze. Uczynienie mu zadość jest trudne, w szczególności nie uwzględniono go w treści ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. Pewną racjonalizację proponuje w tym zakresie wspomniany wyżej projekt kolejnej nowelizacji Kodeksu karnego, jednak na wejście w życie art. 58 § 1b k.k., jeżeli jego aktualnie proponowane brzmienie przejdzie pomyślnie przez wszystkie etapy procesu legislacyjnego, trzeba będzie jeszcze poczekać. Do tego czasu od sędziów orzekających w sprawach karnych wymagać się będzie większej niż dotychczas odpowiedzialności, aby dobierany przez nich wymiar kary pozbawienia wolności pozostawał dolegliwością niezbędną do osiągnięcia celów stawianych karze kryminalnej na gruncie konkretnego przypadku.

## Bibliografia

- Andrejew I., *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1980.  
Buchala K., Zoll A., *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995.  
Green B., *The False Promise of Risk Assessments: Epistemic Reform and the Limits of Fairness*, <https://scholar.harvard.edu/files/bggreen/files/20-fat-risk.pdf> (7.11.2024).  
Gruszecka D. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis, Warszawa 2023.

---

<sup>62</sup> Zob. J. Kluza, *Nowy wymiar...*, s. 80.



- Grześkowiak A. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Legalis, Warszawa 2024.
- Israni E., *Algorithmic Due Process: Mistaken Accountability and Attribution in State v. Loomis*, „Harvard Journal of Law & Technology (JOLT Digest)”, 31.08.2017, <https://jolt.law.harvard.edu/digest/algorithmic-due-process-mistaken-accountability-and-attribution-in-state-v-loomis-1> (7.11.2024).
- Kaczmarek T., *Ogólne dyrektywy sądowego wymiaru kary jako problem kodyfikacyjny* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 5: *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2017.
- Kardas P., Giezek J., *Nowe ujęcie zasad i dyrektyw sądowego wymiaru kary. Kilka uwag na tle uchwalonych zmian normatywnych*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 7–8.
- Kluza J., *Nowy wymiar kary 30 lat pozbawienia wolności*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 2.
- Konarska-Wrzosek V. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, LEX, Warszawa 2023.
- Konarska-Wrzosek V., *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 2002.
- Kozłowska-Kalisz P. [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024.
- Lachowski J., *Zmiany w zakresie kary 25 lat pozbawienia wolności na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r. oraz próba ich oceny*, „Studia Iuridica” 2022, nr 93.
- Majewski J. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, LEX, Warszawa 2024.
- Małecki M., *Niezmieniony Kodeks karny. Niekonstytucyjność vacatio legis nowelizacji Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. i jej konsekwencje prawne*, Kraków 2023.
- Marek A., Konarska-Wrzosek V., *Prawo karne*, Warszawa 2019.
- Melezini M., *System środków reakcji prawnokarnej. Rys historyczny* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 6: *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, red. M. Melezini, Warszawa 2016.
- Melezini M., *Tendencje w orzekaniu kar w 25-lecie obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 r.* [w:] *Polskie prawo karne po 25 latach obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 roku*, red. J. Lachowski, Warszawa 2024.
- Melezini M., *Zasady sądowego wymiaru kary* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 5: *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2017.
- Olesiuk-Okomska M., *Kary i środki nieizolacyjne w perspektywie międzynarodowej*, „Probacja” 2024, nr 3.
- Pańczyk Ł., *Usunięcie kary 25 lat pozbawienia wolności z katalogu kar Kodeksu karnego*, „Acta Iuridica Resoviensia” 2023, nr 3(42).
- Powołanie Członków Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, 4.04.2024, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/powolanie-czlonkow-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-karnego> (6.11.2024).
- Rojek-Socha P., *Prof. Wróbel: Komisyjny projekt pilnych zmian w prawie karnym na dniach u ministra*, 23.05.2024, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/zmiany-w-kodeksie-karnym-wykroczen-wykonawcym-postepowania-karnego-prof-wlodzimirz-wrobel,527076.html> (7.11.2024).
- State of Wisconsin Department of Corrections, <https://doc.wi.gov/Pages/AboutDOC/COMPAS.aspx> (7.11.2024).
- State v. Loomis. Wisconsin Supreme Court Requires Warning Before Use of Algorithmic Risk Assessments in Sentencing*, „Harvard Law Review” 2017, vol. 130, issue 5, <https://harvardlawreview.org/print/vol-130/state-v-loomis/> (7.11.2024).
- Szczygieł G.B., *Kara pozbawienia wolności* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 6: *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, red. M. Melezini, Warszawa 2016.
- Szymaniak P., *Kodeks karny nadal z piętnem Ziobry*, 29.10.2024, <https://www.rp.pl/prawo-karne/art41365361-kodeks-karny-nadal-z-pietnem-ziobry> (7.11.2024).
- Wilk L., *Kara 25 lat pozbawienia wolności* [w:] *System Prawa Karnego*, t. 5: *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2017.
- Wróbel W. [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, cz. II: *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX, Warszawa 2016.

## Streszczenie

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wśród gruntownej przebudowy polskiej ustawy karnej dokonała niespotykanego we współczesnych polskich kodyfikacjach poszerzenia swobody orzeczniczej sądów w zakresie wymiaru kary pozbawienia wolności. W obowiązującym brzmieniu art. 37 k.k. możliwe jest wymierzenie kary pozbawienia wolności do górnej granicy 30 lat. W niniejszym opracowaniu autor podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie o zasadność tak znaczącego zwiększenia luzu decyzyjnego sędziów podczas stosowania kary pozbawienia wolności, przy równoczesnym braku zwiększenia mierników pozwalających na racjonalizację wysokości tej kary na gruncie konkretnego przypadku. W artykule przedstawiono ostatnie zmiany dotyczące art. 37 k.k. oraz aktualne trendy legislacyjne odnoszące się do granic kary pozbawienia wolności.

*Słowa kluczowe:* kara, kara pozbawienia wolności, wymiar kary, dyskrecjonalność sędziowska, racjonalizacja wymiaru kary, nowelizacje

## **LIMITS OF IMPRISONMENT. REMARKS ON THE BACKGROUND OF THE NOVEL OF THE CRIMINAL CODE OF 7 JULY 2022 AND CURRENT DIRECTIONS OF CHANGES IN CRIMINAL LAW**

### Summary

The Act of 7 July 2022 on amendments to the Criminal Code and certain other laws, among a major reconstruction of Polish criminal law, made an unprecedented in modern Polish codifications expansion of the courts' discretion in imposing a sentence of imprisonment. Under the current provisions of Art. 37 of the Criminal Code, it is possible to impose a sentence of imprisonment up to the upper limit of 30 years. In this article, the author will attempt to answer the question of the justification for such a significant increase in judicial discretion in the application of imprisonment, while at the same time there is no increase in the measures to rationalize the amount of this penalty on the grounds of a particular case. The article discusses recent amendments to Art. 37 of the Criminal Code and current legislative trends regarding the limits of imprisonment.

*Keywords:* punishment, imprisonment, imposing punishment, judicial discretion, rationalization of punishment, amendments